
Nehézségek az új büntetőeljárás törvény alkalmazása során

Herke Csongor*

Farkas Ákosnak az ezredfordulón tett megállapítása szerint az európai büntető eljárásjog fejlődése részben a nemzeti büntetőeljárásokhoz, részben az Európai Unióhoz (és ezen keresztül egy európai büntetőeljáráshoz) köthető. Előbbivel kapcsolatosan Farkas Ákos kiemeli, hogy három fő tendencia figyelhető meg: az emberi jogok fokozott figyelembe vétele (humanizáció), a represszív vonulat és a konszenzuális elemek megjelenése és erősödése¹.

Ezek az ezredfordulón már kikristályosodott tendenciák (továbbiakkal kiegészülve) megjelennek a 2018. július 1-én hatályba lépett új büntetőeljárás törvényben (2017. évi XC. törvény, a továbbiakban: Be.) is. A Be. törvényjavaslatához kapcsolódó indokolás szerint a magyar büntetőeljárás reformnak az alábbiak voltak a főbb irányai²:

- a törvény kiemelt célja a büntetőeljárások időszerűségének javítása [a részletrendelkezéseken túl pl. egyes külön eljárások (a bíróság elé állításos, az egyszéki, illetve a büntetővégzéses eljárások) hatékonyabbá tételével, az egységes szabályozású, de kellően rugalmas, az egyszerű megítélésű ügyek szelektálására valóban alkalmas nyomozással, az előkészítő ülésessel, ami érdemi korlátjává válhat az időhúzásra alkalmas perbeli cselekményeknek, a másodfokú bíróság felülbírálati jogkörének megváltoztatásával stb.]³;
- a funkciómegosztás következetesebb érvényesítésének eredményeként hangsúlyosabban megjelenik, hogy a vád bizonyítása nem a bíróság feladata, az elsőfokú bíróság a hatályon kívül helyezések útján nem kérhető számon, ha a vádló nem tett eleget a vád bizonyítására irányuló kötelezettségének;
- a törvény kiemelt hangsúlyt fektet a terhelti együttműködésre (ami szintén

* Egyetemi tanár, Pécsi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Büntető és Polgári Eljárásjogi Tanszék

¹ FARKAS Ákos – RÓTH Erika: *A büntetőeljárás*. KJK-KERSZÖV Kiadó, Budapest, 2004. 39.

² Az új Be. új rendelkezéseivel kapcsolatosan ld. Kiss Anna: Az új büntetőeljárás törvény hatályba lépése előtti legfontosabb gyakorlati kérdések: konferenciabeszámoló. *Ügyészségi Szemle*, 2018/5. 62–70.

³ BELOVICS Ervin: Új büntetőeljárás törvény, új feladatok. *Börtönügyi Szemle*, 2018/4. 5–13.

összefügghet az időszerűséggel is)⁴;

- kiemelt szempont az indokolás szerint a sértett egyéni jellemzőin alapuló megkülönböztetett bánásmódban részesítése és a sértetti jogok szélesítése⁵.

Tanulmányomban három, főként az új Be. rendelkezéseihez köthető gyakorlati problémára kívánom felhívni a figyelmet.

1. Az eljárás elhúzására alkalmas indítványt előterjesztő résztvevő rendbírsággal való fenyegetése

Az említett büntetőeljárás reformban kiemelt szerepet kapott az időszerűség javítása⁶. Ennek érdekében a törvény számtalan részletszabályt is tartalmaz az eljárást gyorsító intézményeken felül. Az egyik ilyen a perelhúzó cselekmények esetén kilátásba helyezett szankció, amely azonban terepet ad a helytelen jogértelmezésnek is.

Konkrét ügyben⁷ a gyanúsítással kapcsolatosan tett észrevételek lezárásaként a védő indítványozta az eljárás megszüntetését. Ezt követően a Komárom-Esztergom Megyei Rendőr-főkapitányság Bűnügyi Osztálya határozatában a védői indítványt, mint alaptalant elutasította. A nyomozó hatóság a határozat indokolásában a Be. 80. § (3) bekezdésében foglaltakra hivatkozással figyelmeztetésként közölte, hogy a büntetőeljárásban résztvevő személy által a (2) bekezdés szerinti figyelmeztetést követően ismételt előterjesztett indítvány vagy joghatás kiváltását célzó nyilatkozat elbírálása mellőzhető, és annak előterjesztője (feltéve, hogy az indítvány vagy a nyilatkozat előterjesztése az eljárás elhúzására alkalmas) rendbírsággal sújtható.

A meghatalmazott védő ezen határozat ellen panaszt nyújtott be, amelyben a határozatot érdemben nem támadta meg, csak azt sérelmezte, hogy a nyomozó hatóság arra figyelmeztette, hogy amennyiben a jövőben az eljárás megszüntetésére tesz indítványt, rendbírsággal sújtják. A védő szerint az eljárás megszüntetésére vonatkozó indítvány jellegénél fogva nem lehet az eljárás elhúzására alkalmas, és a hivatkozott figyelmeztetés a védelem jogait korlátozza.

A panaszt a Tatabányai Járási és Nyomozó Ügyészség elbírálta és alaptalannak találta. Az ügyészség határozatának indokolása szerint a Be. 74. § (1) bekezdése alapján a bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság a Be. eltérő rendelkezésének hiányában a büntetőeljárásban részt vevő személyt az őt érintő eljárási cselekményt megelőzően a jogairól tájékoztatja és a kötelezettségeire figyelmezteti. Jóllehet, a nyomozó hatóság által határozatának indokolásában felhívott Be. 80. § (2)-(3) bekezdései azon esetre írnak elő kötelező

⁴ SZABÓ Zsolt Tibor: Gyorsaság, hatékonyság, pergazdaságosság, konszenzus kontra garanciák. *Eljárásjogi Szemle*, 2018/3. 30–36.

⁵ A sértett új, megváltozott szerepéről ld. KISS Anna: *A sértett szerepe a büntetőeljárásban*. Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2018. 299.

⁶ Az észszerű idővel kapcsolatosan ld. ANTALI Dániel Gábor: Az észszerű időn belüli tárgyaláshoz való jog és az új büntetőeljárás törvény külön eljárásai. *Eljárásjogi Szemle*, 2018/3. 22–29.

⁷ Komárom-Esztergom Megyei Rendőr-főkapitányság Bűnügyi Osztály 5/2016 bü. sz. ügy

figyelmeztetést, amikor a törvény az indítvány vagy joghatás kiváltását célzó nyilatkozat érdemi indokolás nélkül történő elutasítását lehetővé teszi, a figyelmeztetés megtörténtéből az ügyészség szerint (a panaszban foglaltakkal ellentétben) nem következik az, hogy azzal a védelem jogát jelentősen korlátoznák, illetve az ügyészség szerint a figyelmeztetésből az sem olvasható ki, hogy az eljárás megszüntetésére vonatkozó ismételt indítvány megtételét a nyomozó hatóság rendbírósággal fenyegetné.

Az említett 80. § az alábbiak szerint rendelkezik:

„80. § (1) A bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság

a) az elkésett,

b) a törvényben kizárt,

c) a nem jogosulttól származó, illetve

d) a korábbival azonos tartalmú, alaptalan

indítványt vagy joghatás kiváltását célzó nyilatkozatot érdemi indokolás nélkül elutasíthatja.

(2) Ha e törvény az indítvány vagy joghatás kiváltását célzó nyilatkozat érdemi indokolás nélkül történő elutasítását lehetővé teszi, a határozat indokolása kizárólag az elutasítás okát, az alkalmazott jogszabály megjelölését, és a (3) bekezdésben meghatározott következményekre történő figyelmeztetést tartalmazza.

(3) Ha e törvény eltérően nem rendelkezik, a büntetőeljárársban részt vevő személy által a (2) bekezdés szerinti figyelmeztetést követően ismételten előterjesztett indítvány vagy joghatás kiváltását célzó nyilatkozat elbírálása mellőzhető, és annak előterjesztője - feltéve, hogy az indítvány vagy a nyilatkozat előterjesztése az eljárás elhúzására alkalmas - rendbírósággal sújtható.

(4) A (3) bekezdést a bíróság eljárásában az ügyészségre is alkalmazni kell azzal, hogy rendbíróság kiszabása helyett az ügyészség vezetője tájékoztatható.”

A 80. §-hoz fűzött törvényjavaslati indokolás szerint az eljárásjog nem vitatott általános rendelkezése, hogy az elkésett, törvényben kizárt, nem jogosulttól származó, valamint a korábbival azonos tartalmú, alaptalan indítványok, egyéb nyilatkozatok elbírálása esetén azok érdemi indokolása felesleges. Az ilyen tartalmú indítványok, nyilatkozatok részletes indokolással történő elbírálása olyan mértékű felesleges adminisztratív terhet jelentene, amely az eljárás elhúzódását eredményezné. A jogalkotó célja az volt, hogy az érdemi indokolás nélkül elutasított beadvány esetén az ismételten azonos tartalommal előterjesztésnél az elbírálás rövidített határozati formája is felesleges, és az elbírálás mellőzhető legyen. A törvény ennek megfelelően egységesen átalakította az eljárás elhúzására alkalmas beadványok elbírálásának rendszerét. Ennek első lépcsőjén a csekély adminisztratív teherrel járó, érdemi indokolás nélküli határozati forma áll. A törvény megteremtette annak a jogszabályi alapját is, hogy az érdemi indokolás nélküli elutasítást követően előterjesztett azonos tartalmú indítvány, nyilatkozat elbírálása mellőzhető legyen, és ha az ilyen ismételt előterjesztés az eljárás elhúzására alkalmas, úgy az előterjesztő rendbírósággal is sújtható.

Ennek megfelelően tehát a Be. csak és kizárólag abban az esetben engedi meg a résztvevő rendbírósággal sújtását, ha előterjeszt egy, érdemi indokolás nélkül

elutasítható indítványt, azt érdemi indokolás nélkül el is utasítja a hatóság, majd a résztvevő ismételtelen olyan, érdemi indokolás nélkül elutasítható indítványt terjeszt elő adott tárgyban, ami az eljárás elhúzására alkalmas.

A nyomozó hatóság és az ügyészség tehát a Be. rendelkezéseit sajátosan (és helytelenül értelmezte adott ügyben), mert a védői indítvány nem volt érdemi indokolás nélkül elutasítható, és ráadásul nehezen indokolható, hogy az eljárás megszüntetésére irányuló indítvány hogyan lehet alkalmas az eljárás elhúzására. Egy biztos: a védő rendbírsággal fenyegetése az eljárás megszüntetésének indítványozása esetére arra mindenképpen alkalmas, hogy a védő meggondolja, hogy az adott ügyben ismételtelen előterjesszen-e egy ilyen indítványt. Különösen, ha ezt a sajátos jogértelmezést az ügyészség még meg is erősíti.

2. A 12 év alatti fiataalkorú letartóztatása

A Be. a korábbi büntetőeljárás kódexekhez hasonlóan szabályozza a fiataalkorú (immáron tehát nem fiataalkorúak) elleni büntetőeljárás mint külön eljárást. A fiataalkorú elleni eljárás feltételeit és annak határeseit az alábbi táblázat szemlélteti:

Feltétele:			
a terhelt a bűncselekmény elkövetése idején a 14. (egyres bűncselekményeknél 12.) életévét betöltötte, de a 18.-at még nem			
Időbelileg	vegyes	Bűnhalmazat:	Társterheltség:
ügy:		ha ugyanazon terhelt ellen felnőttkorban és fiataalkorban elkövetett bűncselekményeket bírálnak el: <i>a rendes eljárás szabályait kell alkalmazni</i>	a társterheltek között fiataalkorú és felnőtt is van: <i>„csonka” fiataalkorúak elleni eljárás</i>
ha a terhelt az elbírálás idejére felnőtté válik, de az elkövetéskor még fiataalkorú volt: <i>a fiataalkorúak ellen eljárás szabályait kell alkalmazni</i>		ha ugyanazon terhelt ellen 14. életév alatt és 14. életév felett elkövetett bűncselekményeket bírálják el: <i>a 14. életévét betöltött fiataalkorúra vonatkozó szabályokat kell alkalmazni</i>	

Amint az a táblázatból is látszik, az új Be.-nek sem sikerült tisztázni a fiataalkorú elleni büntetőeljárás végső határidejét. Azaz lehet tudni, hogy mi az az elkövetéskori életkor, ami esetén alkalmazni kell a fiataalkorú elleni büntetőeljárás

sajátos rendelkezéseit, azt azonban nem, hogy mi az az életkor, ameddig még érvényesek ezek a szabályok. El nem évülő bűncselekmény esetén elvileg bármikor kerül sor a terhelt büntetőjogi felelősségre vonására, ezen szabály alapján alkalmazni kell a fiatalkorú elleni büntetőeljárásra vonatkozó rendelkezéseket. Meglehetősen furcsa helyzetet eredményezhet, ha a 70 éves terhelt ellen megindítják egy el nem évülő bűncselekmény miatt a büntetőeljárást, amit fiatalkorúként követett el, és ennek során beszerzik a környezettanulmányt, illetve az iskolai jellemzését stb. Erre lehet az a válasz, hogy értelemszerűen ilyenkor már nem alkalmazzák a terhelttel szemben a fiatalkorú elleni büntetőeljárásra vonatkozó sajátos szabályokat, ugyanakkor nem lehet megmondani, hogy mi az a kor, amikor még igen és mikortól nem (20 év? 25 év? esetleg ennél több?).

Szintén gyakorlati probléma merülhet fel a fiatalkorú letartóztatásával összefüggésben. A fiatalkorú elleni büntetőeljárást úgy kell lefolytatni, hogy az a fiatalkorú nevelésének, illetve testi, értelmi, erkölcsi és érzelmi fejlődésének az előmozdításával biztosítsa a fiatalkorú társadalmi beilleszkedését, és azt, hogy a fiatalkorú ne kövessen el újabb bűncselekményt (677. §). A hatóság az eljárás során folyamatosan köteles vizsgálni, hogy felmerül-e a fiatalkorúval kapcsolatban olyan körülmény, amely megalapozza a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló törvényben meghatározott jelzési kötelezettséget vagy hatósági eljárás kezdeményezésének a kötelezettségét. A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény 15. § (4) bekezdése szerint a gyermekvédelmi gondoskodás keretébe tartozó hatósági intézkedés:

- a hátrányos és halmozottan hátrányos helyzet fennállásának megállapítása,
- a védelembé vétel,
- a családbafogadás,
- az ideiglenes hatályú elhelyezés,
- a nevelésbe vétel,
- a nevelési felügyelet elrendelése,
- az utógondozás elrendelése,
- az utógondozói ellátás elrendelése,
- a megelőző pártfogás elrendelése.

A fiatalkorú eljárásban érvényesülő eltérő szabályoknak négy nagy témaköre van⁸:

- a) az alanyok,
- b) a bizonyítékok és
- c) a kényszerintézkedések köre,
- d) az eljárás egyes különös szabályai.

A kényszerintézkedések közül a Be. a letartóztatással és a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedések elrendelésével kapcsolatosan tartalmaz eltérő szabályokat a fiatalkorú vonatkozásában⁹.

⁸ Az új rendelkezésekkel kapcsolatosan ld. VASKUTI András: *A fiatalkorúak bíróságára vonatkozó nemzetközi elvárások és érvényességük az új büntetőeljárási kódexben*. In: Ambrus István – Németh Imre (szerk.): *Büntetőjogi dolgozatok Gellér Balázs születése ötvenedik évfordulójának ünnepére*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2018. 171–184.

⁹ A letartóztatással összefüggésben ld. SZABÓ Krisztián: *A letartóztatás aktuális kérdései*. In: Csáki-Hatalovics Gyula Balázs – Szabó Krisztián (szerk.): *Eljárásjogi kodifikáció – nemzetközi hatások*.

Fiatalkorú letartóztatásának az általános feltételek és letartóztatási okok fennállása esetén is csak akkor van helye, ha az a bűncselekmény különös tárgyi súlya folytán szükséges. Ezzel a szabállyal az általános feltételek köre bővül (azaz ezt minden letartóztatás esetén vizsgálni kell), és szűken kell értelmezni, azaz csak a különös tárgyi (és nem személyi) súly esetén van helye letartóztatásnak. Ezzel azonban csak kibővült a letartóztatás általános feltételeinek köre és nem szűkült, ami gyakorlati értelmezési problémához vezet.

A Be. 276. § (1) bekezdése szerint letartóztatásnak csak szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény miatt folytatott eljárásban van helye a terhelten szemben.

Nem igényel különösebb elméleti fejtegetést az, hogy miért nem lehet letartóztatást elrendelni a terhelten szemben olyan bűncselekmény miatt, amely miatt bizonyítottság esetén sem lehetne szabadságvesztés büntetést kiszabni¹⁰. Az Alaptörvény IV. Cikkének rendelkezéseiből következően szabadság megvonására egyébként is lehetőleg csak jogerős ítélet után kerüljön sor, jogerő előtt pedig csak elkerülhetetlen szükség esetén. Ha tehát az adott bűncselekmény elkövetése szabadságvesztéssel nem fenyegetett, akkor a letartóztatás elrendelése szóba sem kerülhet.

A szabadságvesztéssel fenyegetettség mint általános feltétel a jelenlegi szabályozás mellett inkább csak elméleti jelentőséggel bír. Ezt támasztja alá az a tény, hogy a hatályos Btk. által meghatározott – alap, minősített és privilegizált esetekkel együtt összesen – több mint félezer bűncselekmény közül alig van olyan, amelyik ne lenne szabadságvesztéssel fenyegetett.

A törvényalkotót a letartóztatás elrendelésének szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekmények esetén való lehetővé tételekor kizárólag a fent említett elméleti ok vezérelte.

A külföldi – elsősorban az osztrák – szakirodalomban felmerült, hogy a szabadságvesztéssel fenyegetettségnek ténylegesnek kell lennie¹¹. Azaz az olyan bűncselekmények esetén, ahol az eljárás eredményeképpen végrehajtandó szabadságvesztést a joggyakorlat szerint nem szabnak ki, nem áll fenn a szabadságvesztéssel való (közvetlen) fenyegetettség.

Ennek a javaslatnak az elfogadása azonban kevésbé lenne keresztülvihető. Mindamellett, hogy az elv szép és még elfogadhatónak is tűnik (csak akkor tartsanak valakit jogerő előtt fogságban, ha várhatóan jogerő után is ezt tennék), törvényi szabályozása nem lehetséges. Prejudikáláshoz vezetne, ha a bírónak az eljárás kezdeti szakában meg kellene ítélnie, hogy az eljárás befejezésekor végrehajtandó szabadságvesztés várható-e. Ugyanakkor egy ilyen szabályozás esetén az ítéldbíró sem kerülne túl kedvező helyzetbe, ugyanis az eljárás korábbi szakában elrendelt (esetleg még fenn is tartott) letartóztatás jelezne számára, sőt, nyomást gyakorolhatna rá, hogy végrehajtandó szabadságvesztést szabjon ki. Innentől kezdve az ítéldbíró elfogulatlansága megkérdőjeleződne.

Patrocinium Kiadó, Budapest, 2018. 99-112.

¹⁰ HERKE Csongor: *A letartóztatás*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 2002. 85.

¹¹ MIKLAU, Roland: Strafrechtsreform. *ÖJZ* 1984. 212.

Arról nem is beszélve, hogy az a kedvezőtlen tendencia lenne várható, hogy míg jelenleg a korábban huzamosabb időt letartóztatásban töltők egy részénél felfüggesztett szabadságvesztést szabtak ki, addig a letartóztatás elrendelésének várhatóan végrehajtandó szabadságvesztéshez kötése után erre nagyon kevesen kerülnek sor. Így a letartóztatást elszenvedő a többi, szabadlábon védekező terhelthez képest esetenként súlyosabb büntetésre számíthatna, ami különösen méltánytalan lenne.

Hasonló indokok alapján kell elvetni Kodek ötletét is, aki akkor tenné lehetővé a letartóztatás elrendelését, ha legalább felfüggesztett szabadságvesztéssel lehet számolni¹². Ezzel a javaslattal szemben fejt ki Moos¹³, hogy egy ilyen törvényi szabályozás nemcsak az ártatlanság védelmébe ütközne (hiszen a nyomozás kezdeti szakában a bíróság azt prognosztizálná, hogy legalább felfüggesztett szabadságvesztés várható), hanem a letartóztatási okok rendszerére és a letartóztatásnak az eljárást biztosító céljába is, hiszen egyiknél sem merül fel a letartóztatás megelőző illetőleg a büntetés végrehajtását biztosító jellege.

A letartóztatás elrendelése még a fentebb említett szabályozás bevezetése nélkül is előrevetíti a szabadságvesztés büntetés kiszabását. Ez már csak a kollegiális szolidaritásból is adódik: az ítélembíró ritkán szab ki olyan szankciót, amely a letartóztatást elrendelő bíróság végzésének ellentmond. Ezért a kitöltött letartóztatás tartama alaposan befolyásolja az ítélembíró döntését. Arról nem is beszélve, hogy a hosszabb időt letartóztatásban töltő személy felmentésekor felmerülhet az állam kártalanítási kötelezettsége is, ami szintén arra ösztönözheti a bírót, hogy ne hozzon felmentő ítéletet.

Azt, hogy egy bűncselekmény szabadságvesztéssel büntetendő-e, részben a Btk. különös részi tényállás, részben az általános részi rendelkezések együttes figyelembe vételével lehet megállapítani.

A Btk. 105. § (1) bekezdése szerint fiatakorú az, aki a bűncselekmény elkövetésekor tizenkettedik életévét betöltötte, de a tizenhétadikát nem¹⁴. A bűncselekmény elkövetésekor a tizenhétadik életévét be nem töltött fiatakorú azonban a Btk. 16. §-a szerint csak az alábbi bűncselekmények elkövetése miatt büntethető (és csak akkor, ha az elkövetéskor rendelkezett a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással):

- emberölés alap és minősített esetei (160. § (1)-(2) bekezdés),
- erős felindulásban elkövetett emberölés (161. §),
- életveszélyt vagy halált okozó testi sértés (164. § (8) bekezdés),
- terrorcselekmény (314. § (1)-(4) bekezdés),
- rablás (365. § (1)-(4) bekezdés),
- kifosztás (366. § (2)-(3) bekezdés).

Ezen bűncselekmények esetén fel sem merül, hogy ne lennének a különös részi

¹² KODEK, Gerhard: Die Untersuchungshaft unter besonderer Berücksichtigung der Reformen 1971 und 1972. *RZ* 1974. 76.

¹³ MOOS, Reinhard: *Zwischenbilanz der Strafprozeßreform*. AnWB 1982. 653.

¹⁴ HALMOS Krisztina – KADLÓT Erzsébet: *Gyermekek és fiatalok a büntető igazságszolgáltatásban*. In: Benisné Gyórfy Ilona (szerk.): *Negyvenegyedik Jogász Vándorgyűlés*. Magyar Jogász Egylet, Budapest, 2018. 113–154.

tényállás szerint szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekmények.

Ugyanakkor a Btk. 106. § (2) bekezdése szerint azzal szemben, aki a bűncselekmény elkövetésekor tizennegyedik életévét nem töltötte be, csak intézkedés alkalmazható. Tehát, ha a bűncselekmény elkövetésekor a tizenkettedik életévét betöltött, de a tizennegyedik életévét be nem töltött fiatalkorú az elkövetéskor rendelkezett a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással, és a fenti hat bűncselekmény valamelyikét követte el, akkor sem büntethető szabadságvesztéssel, ezáltal hiányzik a letartóztatás általános feltétele.

Ehhez képest a gyakorlatban számos esetben került már letartóztatásba a bűncselekmény elkövetésekor a tizenkettedik életévét betöltött fiatalkorú, és ennek létét a Be. további részletrendelkezései is igazolják. A Be. 688. § (2) bekezdése szabályozza a fiatalkorúval szemben elrendelt letartóztatás végső tartamát, és ezen bekezdés a) pontja alapján a letartóztatás megszűnik, ha annak tartama a bűncselekmény elkövetésekor a tizennegyedik életévét be nem töltő fiatalkorúval szemben az egy évet eléri (kivéve az ügydöntő határozat kihirdetése után elrendelt vagy fenntartott letartóztatás esetét, továbbá ha a másodfokú vagy a harmadfokú bíróság hatályon kívül helyező végzése elleni fellebbezés elbírálása iránti eljárás vagy hatályon kívül helyezés folytán megismételt eljárás van folyamatban).

Tehát a Be. szerint van helye letartóztatásnak a bűncselekmény elkövetésekor a tizennegyedik életévét be nem töltött fiatalkorúval szemben is.

A fenti ellentmondást feloldhatná egy külön rendelkezés, miszerint „letartóztatásnak a bűncselekmény elkövetésekor tizennegyedik életévét be nem töltött fiatalkorú esetén is helye van”, hiszen a hatályos szabályozás alapján legalábbis aggályos a szabadságvesztéssel nem büntethető fiatalkorú letartóztatása.

3. A vádindítvány aláírása a pótmagánvádló által

A pótmagánvádas eljárás – talán részben az elméleti és gyakorlati szakemberek nyomására is – az új Be.-ben külön eljárásá nította ki magát. A régi Be.-hez (1998. évi XIX. törvény) hasonlóan az új Be. szerint pótmagánvádlóként csak a sértett léphet fel. Ebből a rendelkezésből két további következtetés vonható le:

- a vádló a sértett (és nem pl. annak képviselője);
- csak olyan bűncselekmények esetén van helye pótmagánvádnak, amelyeknek van sértettjük.

A pótmagánvádlóként való fellépés feltételeit az alábbi táblázatban foglaltuk össze:

A feljelentés elutasítása esetén	Az eljárás megszüntetése esetén	A vád ejtése esetén
A feljelentés elutasítás oka <ul style="list-style-type: none"> • a cselekmény nem bűncselekmény • bűncselekmény gyanúja 	Az eljárás megszüntetés oka: <ul style="list-style-type: none"> • a cselekmény nem bűncselekmény 	<ul style="list-style-type: none"> • a sértett a vádejtsről való bírósági értesítést követő 15 napon

hiányzik • büntethetőséget vagy büntetendőséget kizáró ok áll fenn	• nem a gyanúsított követte el a bűncselekményt • nem állapítható meg bűncselekmény elkövetése • büntethetőséget vagy büntetendőséget kizáró ok áll fenn	belül léphet fel • nem áll fenn a pótmagánvádas eljárást kizáró ok (kivéve: fedett nyomozó, együttműködő terhelt, egyezség)
• a sértett az ügyész által elutasított panasszal élt a feljelentés elutasítása/eljárás megszüntetése ellen (2 hónapon belül léphet fel) • nem áll fenn a pótmagánvádas eljárást kizáró ok		

A vádemelés formája a pótmagánvádas eljárásban a vádindítvány (védejtés esetén a sértett írásbeli bejelentése, hogy pótmagánvádlóként kíván fellépni).

A pótmagánvádas eljárásban a sértett jogi képviselése és a védelem is kötelező¹⁵. A pótmagánvádas eljárásban a sértett a polgári jogi igényét legkésőbb a vádindítványban terjesztheti elő, közvetítői eljárásnak pedig csak akkor van helye, ha az ügyészség a vád képviselését átvette (egy alkalommal itt is átveheti ugyanis a vád képviselését).

A vádindítványnak bizonyos tekintetben kevesebb tartalmi eleme van, mint a vádiratnak (így nem kell tartalmaznia indítványt a szankciókra, nem kell bizonyítási indítványokat tenni, hatáskörre és illetékességre utalni stb.), ugyanakkor pl. kötelező eleme a polgári jogi igénynek (ha van) és a felolvasandó tanúvallomások körének a megjelölése. A vádindítványt és az írásbeli bejelentést nemcsak a sértettnek, de a jogi képviselőnek is alá kell írnia. A pótmagánvád sem emelhető a sértett lakhelye szerinti bíróságnál.

A bíróság a vádindítványt (írásbeli bejelentést) nem ügyszóval végzéssel elutasítja:

A vádindítvány elutasításának okai	Az írásbeli bejelentés elutasításának okai
<ul style="list-style-type: none"> • a törvényben meghatározott határidő letelte, • a sértettnek nincs jogi képviselője (ezt a végzés kézbesítésétől számított 15 napon belül pótolhatja), • a pótmagánvádlóként történő fellépésnek nincs helye, • a vádindítvány/írásbeli bejelentés nem tartalmazza a törvényes kellékeket (ez is pótolható 15 napon belül) 	
<ul style="list-style-type: none"> • a mentesség felfüggesztésére jogosult a mentesség felfüggesztését elutasította 	

A pótmagánvádas eljárással kapcsolatosan a legfontosabb gyakorlati problémát az jelenti, hogy a pótmagánvádló képviselője mennyiben helyettesítheti a

¹⁵ FÁZSI László: A pótmagánvádas eljárások problémái. *Ügyvédek Lapja*, 2015/4. 2-3.

pótmagánvádlót, és melyek azok a jogkörök, amelyek esetén erre nincs mód. Erre a kérdésre egyes esetekben maga a Be. is egyértelmű választ ad. Így pl. a kötelező jelenléttel, illetve az idézéssel kapcsolatosan expressis verbis kimondja a Be., hogy ezeket a rendelkezéseket a pótmagánvádlóra és annak képviselőjére külön is alkalmazni kell:

- az előkészítő ülésen a pótmagánvádló és jogi képviselője jelenléte kötelező (800. § (1) bek.);
- a tárgyaláson a pótmagánvádló és jogi képviselője jelenléte kötelező (803. § (1) bek.);
- a másodfokú bíróság a pótmagánvádlót és jogi képviselőjét a tárgyalásra idézi (810. § (1) bek.);
- a harmadfokú bíróság a pótmagánvádlót és jogi képviselőjét a nyilvános ülésre idézi (811. § (2) bek.);
- a felülvizsgálati nyilvános ülésen a pótmagánvádló és a jogi képviselő jelenléte kötelező (815. § (6) bek.);

Az elsőfokú bíróság ítélete elleni fellebbezésnél is kiemeli a Be., hogy a pótmagánvádló és (a pótmagánvádló hozzájárulásával) jogi képviselője fellebbezésre jogosult (809. § (1) bek.).

Adott ügyben felmerült a kérdés, hogy joghatályos-e a vádindítvány, ha azt a sértett nem írta alá, hanem csak jogi képviselője. A Kaposvári Törvényszéknek a Kaposvári Járásbíróság 13.B.273/2017/37/I. sz. ítéletét helybenhagyó Bf.135/2018/18/I. sz. végzése kimondta, hogy a Törvényszék álláspontja szerint elegendő, hogy a sértett meghatalmazta a jogi képviselőt a vádindítvány elkészítésével, és noha a vádindítványt nem írta alá, a Törvényszék egyetértett a Járásbírósággal abban, hogy a vád így is joghatályosnak tekinthető.

Az elsőfokú bíróság szerint a vád azért törvényes, mert a pótmagánvádló a törvény rendelkezéseivel összhangban „jogi képviselője útján” terjesztette elő vádindítványát. A vádindítványt a vádemeléskor hatályos régi Be. 231. § (2) bekezdés c) pontja alapján a sértettnek kellett benyújtania.

A „jogi képviselő útján” kifejezés alapján a jogi képviselő aláírása azonban nem helyettesítheti a sértetti (pótmagánvádlói) aláírást, így ugyanis adott esetben nem lehetne tisztázni a büntetőjogi felelősséget sem hamis vád esetén. A vád ezen okból tehát nem törvényes, ezért az eljárást meg kellett volna szüntetni.

E tekintetben egyébként a hatályos Be. egyértelműen fogalmaz. A 793. § (1) bekezdése szerint, ha a sértett pótmagánvádlóként kíván fellépni, a panaszt elutasító ügyészségnél vádindítványt nyújt be. A vádindítványt tehát a sértettnek (és nem jogi képviselőjének) kell benyújtania. Ezt egyértelműsíti a (3) bekezdés is, amely szerint „a vádindítványt a jogi képviselő is ellátja aláírásával”. Az „is” szó kifejezetten arra utal, hogy a pótmagánvádlónak mindenképpen alá kell írnia a vádindítványt, és emellett a jogi képviselőjének is. Ha a törvényhozó szerint elegendő lenne a jogi képviselő aláírása, akkor csak annyi szerepelne a Be.-ben, hogy „a vádindítványt a jogi képviselő ellátja aláírásával”. (Egyébként a Be. pontosan és következetesen így fogalmaz a védejtés esetére fenntartott írásbeli bejelentés lehetőségével kapcsolatosan is: a 798. § (1) bekezdése szerint, ha a sértett pótmagánvádlóként kíván fellépni, az ügyben addig eljár bíróságnál írásban

bejelenti, hogy az ügyészség által ejtett vádat a továbbiakban pótmagánvádlóként képviselni kívánja. A (2) bekezdés szerint pedig az írásbeli bejelentést a jogi képviselő is ellátja aláírásával.)

Nem fogadható el a másodfokú bíróság azon indokolása sem, miszerint az, hogy a pótmagánvádló 2012. augusztus 9. napján jogi képviselőt hatalmazott meg, amely meghatalmazást mindkét fél saját kezűleg aláírta, pótolja a sértett (pótmagánvádló) aláírását a vádindítványon. Ez azért sem helytálló, mert adott esetben, ha a sértett meghatalmazná a jogi képviselőt vádindítvány benyújtására, de a jogi képviselő olyan bűncselekmény miatt emelne vádat, amit a sértett nem is akart volna a vád tárgyává tenni, és később bűncselekmény hiányában emiatt a vádlottat felmentenék, akkor nem lehetne eldönteni, hogy ki felel a hamis vád törvényes következményeiért.

A Polt Péter által főszerkesztett Kommentár így fogalmaz: „A Be. a pótmagánvádas eljárás keretében előírja a sértett kötelező jogi képviseletét. Ennek a kötelező szabálynak a formai »következménye«, hogy a vádindítványt a jogi képviselőnek is el kell látnia aláírásával, és így kell előterjeszteni. Az »is« kitételből azonban logikusan következik a korábbi gyakorlathoz igazodóan azon feltétel, miszerint a vádindítvány joghatályos előterjesztéséhez a pótmagánvádlónak is alá kell írnia a vádindítványt. Vagyis a vádindítvány abban az esetben lesz alakilag megfelelő, ha azt mind a pótmagánvádló, mind a jogi képviselője is aláírta, és ekképpen került benyújtásra.”

A fenti jogértelmezést tehát nemcsak a jogszabály helyes értelmezése, hanem az ahhoz fűzött Kommentár, valamint a korábbi gyakorlat is megalapozza. A Kommentár kifejezetten utal a korábbi Be. alapján folytatott gyakorlatra is, miszerint az, hogy a sértett „jogi képviselője útján” nyújtja be a vádindítványt, nem jelenti azt, hogy a vádindítványt neki ne kellene aláírnia (éppúgy, mint ahogy a magánindítványt is alá kell írnia a sértettnek, és nem lenne elegendő, ha a jogi képviselő nyújtaná azt be, meghatalmazás alapján).
